

Tessa Capponi-Borawska (Warszawa), Niccolò Capponi (Florencja)

I. Sprawowanie władzy a życie prywatne w listach Audytora Ferrante Capponi do jego kuzyna Cammillo Capponi

Na początku należałoby zaznaczyć, że przedstawione tu rozważania wchodzą w skład szerszych badań źródłowych, rozpoczętych przez nas w celu pogłębienia znajomości bardzo obfitych materiałów rodzinnych znajdujących się w archiwum Capponi delle Rovinate we Florencji¹.

Życie publiczne i zajmowane przez Ferrante Capponi stanowiska państwowe były obiektem szerszych badań prowadzonych przez Francesco Martelli z florenckiego Archiwum Państwowego. Zostały one zaprezentowane podczas konferencji „La Toscana nell’età di Cosimo III”, która odbyła się we Florencji w czerwcu 1990 r.²

Na tym miejscu natomiast można by przyjrzeć się postaci Audytora w jego życiu prywatnym, za pośrednictwem listów, które przez długie lata pisywał do swego kuzyna Cammillo Capponi, protegowanego a z czasem dziedzica całej jego fortuny.

Ferrante Capponi urodził się we Florencji 23 XI 1611 jako syn pierwotny Nicola (1578–1643) i Vittorii di Pierantonio del Riccio. Tak sam Nicola jak i jego ojciec Giovanbattista (1534–1608) byli dobrze osadzeni w strukturach wielko-księżęcej administracji, zajmując w niej wysokie i odpowiedzialne stanowiska³. Ferrante już od dziecka był przeznaczony do kariery w służbie domu medycejskiego, o czym świadczy wprowadzenie go w 1620 roku do grona paziów na dworze Wielkiego Księcia⁴.

Razem ze swoim ukochanym bratem Francesco (który z czasem został kanonikiem katedralnym we Florencji oraz prepozytem i starszym kapelanem książąt Ferdynanda II i Cosimo III), Ferrante studiuje prawo, najpierw we Florencji a potem w Pizie, uzyskując w 1634 tytuł doktora obojga praw.

W roku następnym (1635) rozpoczyna się rzymski okres jego kariery, podczas którego pełni obowiązki jurysty a potem adwokata przy Trybunale Świętej Roty, a także, przez lat kilka, pozostaje w służbie kardynała Luigi Capponi, arcybiskupa Równy, którego Jerzy Ossoliński nazwał w swoim pamiętniku „panem zbył ludzkim i narodowi polskiemu przychylnym”⁵.

¹ Zob. poniżej artykuł N. Capponi, *L’Archivio Capponi delle Rovinate: i documenti relativi a Ferrante e Cammillo Capponi*.

² F. Martelli, „*Nec spes nec metus*” Ferrante Capponi, *giurista ed alto funzionario nella Toscana di Cosimo III*, w: *La Toscana nell’età di Cosimo III. Atti del Convegno*, Firenze 1993.

³ Zob. L. Passerini, *I Capponi di Firenze*, Firenze 1872; A. Pieraccini, *La famiglia Capponi di Firenze*, Pisa 1882.

⁴ Archivio Capponi delle Rovinate (określany dalej ACR), koperta zatytułowana *Capitano Niccola Capponi*, V, 1 października 1620.

Lata spędzone w Rzymie były bardzo istotne w życiu Ferrante; wedle Martellego „dzięki temu mógł on rozwinąć pogłębioną znajomość mechanizmów i zasad funkcjonowania trybunałów i kongregacji rzymskich”⁶. Być może, że to w ostatnich latach pobytu w Rzymie rodzi się wielka przyjaźń z Cammillo, również przebywającym wówczas w Wiecznym Mieście.

Po śmierci ojca, co miało miejsce w 1643 roku, Ferrante obejmuje zarząd rodzinnych majątków. W 1651 wraca na stałe do Florencji, i w tym samym roku żeni się ze swoją kuzynką Margheritą, córką Tommaso Capponi, obdarowanego dziesięć lat wcześniej przez Ferdynanda II tytułem markiza i dobrami Montecchio Vesponi. Margherita, ostatnia z tej gałęzi rodu, powiększy majątkiem swego ojca znacznie skromniejsze dziedzictwo Ferrante.

W latach pięćdziesiątych Ferrante wkracza w szeregi biurokratów wielkiego księstwa; obejmuje stanowisko sekretarza „Pratica segreta”, w 1656 roku zostaje kawalerem orderu Świętego Stefana, a w 1657 jest już wybrany senatorem.

W 1661 otrzymuje nominację na Audytora „degli Affari giurisdizionali e beneficiati” w 1664 zostaje Audytorem —Przewodniczącym Zakonu Rycerskiego Świętego Stefana oraz Audytorem „degli Studi di Firenze e di Pisa”. Urzędy te złoży dopiero na kilka miesięcy przed swoją śmiercią. Zmarł 14 stycznia 1689 roku, bezdziećmi i nie pozostawiając naturalnych spadkobierców (poza Francesco, zmarłym w 1675 r., drugi brat — Vincenzo, po krótkiej i chwalebnej karierze wojskowej w służbie francuskiej, ginie w bitwie pod Nordlingen w 1646 roku). Cały swój majątek Ferrante zapisuje kuzynowi Cammillo.

Cammillo, syn Gino i Laury di Guglielmo Angiolini, urodził się we Florencji 29 września 1623 roku. Niewiele wiemy o jego życiu (poza informacją o długim pobycie w Rzymie) aż do 1670 roku, kiedy to wraca do Toskanii, aby objąć stanowisko „provveditore della dogana” w Livorno.

Tę posadę otrzymał, jak to jednoznacznie wynika z naszej korespondencji, dzięki wstawiennictwu kuzyna Ferrante. Cammillo pozostaje w Livorno do 1680 r., kiedy to (stałe dzięki Ferrante) zostaje awansowany na funkcję „Depositario generale” miasta i państwa sieneńskiego. W tym też mieście znajduje sobie żonę (Ferrante wielokrotnie w listach namawiał go do ożenku) — Virginie di Giovanbattista Accarigi, także i w tym wypadku jedyną dziedziczkę znacznej fortuny. Małżeństwo zawarto 1 listopada 1681 roku, a już we wrześniu 1682, Virginia obdarza swego męża potomkiem płci męskiej, któremu, na cześć kuzyna—dobroczyńcy, nadano imię Ferrante—Maria.

Przejrzane listy Ferrante obejmują okres od września 1667 r. do stycznia 1676 r. Większość z nich zawiera liczne prośby jakie Audytor przedstawiał swemu kuzynowi. Z listów wyłania się postać człowieka, który 90% swej egzystencji poświęcał pracy, starając się, aż do najdrobniejszych szczegółów, kontrolować wszystkie wydarzenia na terenie Wielkiego Księstwa Toskanii. Pracuje często do bardzo późna (nieraz do 2 lub 3 w nocy) i wyraźnie nie przepada za życiem towarzyskim. 17 lutego 1667 r., pisze: „Noi ci trattenghiamo qui in Pisa senza gran divertimenti carnevaleschi e mentre gli altri se ne lamentano io ne sto sommamente contento”⁷, tego typu deklaracje spotykamy w listach dość często. Przyznaje się, że wprost unika towarzyskich okazji, pomimo że

⁵ J. Ossoliński, *Pamiętnik*, oprac. W. Czaplinski, Warszawa 1976, s. 43.

⁶ F. Martelli, *Nec spes nec metus*, s. 141.

⁷ ACR, koperta zatytułowana *lettere del senatore Ferrante Capponi al senatore Cammillo Capponi*, n. 26, 17 lutego 1667.

nawet Wielki Książę nakłania go do odpoczynku — „ma io ho replicato che domani a sera mi arriveranno cinquanta lettere almeno e che havrei scontato il bel tempo se avessi lasciato indietro i negozi...” [27 lutego 1671(72)]⁸.

Pozycja Ferrante ulega widocznemu wzmocnieniu po wstąpieniu na tron, w 1670 roku, Cosimo III i jeszcze bardziej po śmierci kardynała Leopolda Medici w 1675 roku.

Potwierdzeniem jego mocnej pozycji na dworze jest relacja Giovanni Paolo Gigli, ambasadora Lukki na florenckim dworze, który opisuje Ferrante jako: „continuamente impegnato in cure d’ogni maggiore confidenza, stimmato di somma integrità e rigoroso nell’escludere qualsiasi recognizione di regali”⁹.

To ostatnie potwierdzenie prawości Ferrante zostało poddane w wątpliwość przez Adama Manikowskiego w pracy *Spółeczeństwo elitarnej konsumpcji*. W książce tej źródła zebrane przez autora ukazują nam Audytora, nie tylko jako człowieka skorumpowanego, ale także jako tego, który nie wywiązywał się z podjętych tą drogą zobowiązań¹⁰.

W listach nie ma śladu tych nagannych zwyczajów, natomiast widać wyraźnie gęstą sieć względów i protekcji świadczonych tak serdecznym przyjaciółom jak i dalekim znajomym, a tak zgrabnie zarzuconą, aby zawsze wydobyć z niej jakąś osobistą korzyść w przyszłości.

W końcu, za Rilli Orsinim, który w 1700 roku opublikował „Notizie letterarie intorno agli uomini illustri dell’Accademia Fiorentina” możemy powiedzieć, że Ferrante był „bramoso più di gloria che di ricchezze”¹¹. Jeżeli idzie o osobiste wydatki to, pomimo że jego majątek po ślubie był dość znaczny, pozostał bardzo oszczędny. Prawie w każdym liście, kierowanym do Cammillo mamy do czynienia z osobistymi prośbami o dostarczenie rozmaitych przedmiotów jak na przykład: „Quattro sovraporre non di gran spesa, ma curiosi e d’apparenza [...] per la mia casa auditoriale di Pisa” (2 października 1667)¹², lub też mówiąc o zamówionych naczyniach z cyny: „gran contento m’apporta il sentire che presto capiteranno i piatti che desidero restino fuori porta per poterli portare in villa per evitare la gabella” (22 marca 1671)¹³.

Lista zakupów ciągnie się od odlewów gipsowych, skrzyń wina, butów aż do kła słońia i psa obronnego, bo: „scandalizzatissimo del mio cane ch’è diventato tanto poltrone che non ha ardire d’abbaiare ad alcuno” (18 marca 1672)¹⁴, ale zawsze prośba kończy się tym samym motywem: „che fusse di spesa moderata”. Jedyne wypadek kiedy to umiar w wydatkach nie wydaje się być istotny, ma miejsce w liście z 6 stycznia 1675 roku, kiedy to Audytor, mówiąc o pewnym malarzu imieniem Pietro Dandino, wspomina: „l’ho condotto con me qui in Pisa, dove in due soli giorni ha tirato assai avanti una Flora della istessa grandezza ch’era il ritratto da lei veduto, ma poichè qui non e’ alcuna bella giovane da stare al naturale come io vorrei, acciò la figura riuscisse della maggior perfezione che fusse possibile, piglio ardire di pregare V. S. Illma.

⁸ ACR, koperta zatytułowana *lettere del senatore Ferrante Capponi al senatore Cammillo Capponi*, n. 26, 27 lutego 1671.

⁹ *Relazioni inedite di ambasciatori lucchesi alle corti di Firenze, Genova, Milano, Modena, Parma e Torino, a cura di A. Pellegrini*, Lucca 1901, s. 212.

¹⁰ A. Manikowski, *Spółeczeństwo elitarnej konsumpcji*, Warszawa 1987, s. 23, s. 284.

¹¹ I. Rilli-Orsini, *Notizie letterarie ed istoriche intorno agli uomini illustri dell’Accademia Fiorentina*, Firenze 1700, s. 354.

¹² ACR, koperta zatytułowana *lettere del senatore Ferrante Capponi al senatore Cammillo Capponi*, n. 26, 2 października 1667.

¹³ Tamże, 22 marca 1671.

¹⁴ Tamże, 18 marca 1672.

d'intendere se costì si potesse trovare una donna di fresca eta' a proposito, perche io mi risolverei di mandare il predetto Signor Dandini costì, che in uno o due giorni soli si spedirebbe et essendo il quadro di mezza figura non ha bisogno d'osservare che il petto e le braccia nude [...]”¹⁵.

Był oszczędny we własnych wydatkach ale także ostrożny przy wydawaniu państwowego grosza. Widać to wyraźnie w listach pełnych szczegółowych instrukcji dotyczących zakupu żyły żelaza odkopanej na Elbie czy przy okazji zakupu partii zboża dla „Abbondanza” (państwowe rezerwy zboża), która okazała się być złożona z części dobrej i części zepsutej. „Chi siano stati i venditori della maggior parte di inferior condizioni e di chi furono veramente questi grani inferiori...” — Ferrante chce dowiedzieć się dokładnie, jakie ziarno jest dostępne w Livorno, w czym jest ręku i za jaką cenę¹⁶.

Pozycja polityczna Audytora ma swoje źródło, jak mówi Martelli: „w wielkim wpływie jaki miał na obsadzanie stanowisk państwowych. Bardzo często Wielki Książę zwracał się do niego po radę w tych kwestiach, on zaś był zawsze gotów przedstawić cały wachlarz nazwisk i sformułować uzasadnione opinie o kandydatach. I najczęściej wskazówki przez niego dostarczone nie pozostają nie wysłuchane”¹⁷.

Podobnie wspomina Audytora następny ambasador Lukki — Bonvisi, który pisze o nim w 1684 roku: „abbraccia tutte le cariche che gli sono conferite, liberamente parla al padrone, ed essendo dotato di singolare destrezza si rende necessario al di lui servizio [...] e toglie li dubbi e scrupoli al Granduca con dire: „Serenissimo prendo sopra la mia coscienza l'affare...”¹⁸.

Był politykiem zręcznym i wyraźnie niechętnym kompromisom, gdy poddawano w wątpliwość prerogatywy władzy świeckiej, do tego stopnia, że wielu historyków chciało widzieć w jego osobie ostatni bastion oporu przeciwko stale rosnącemu wpływowi władzy kościelnej w życiu Wielkiego Księstwa¹⁹. Niewątpliwie, mimo że miał brata-księdza i dwie siostry w zakonie, nie był ustępliwy w stosunku do Kościoła, o czym może świadczyć jego odpowiedź na wątpliwości Cammilla: „Le diro' che quando anco la commedia fusse oscena e affatto contro i buoni costumi, tuttavia non può Monsignor Arcivescovo ne' punta ne' poco ingerirsi nel proibire che si reciti perche' tale autorita' in tutto e per tutto risiede appresso il principe secolare e i suoi ministri e se gli ecclesiastici per zelo o per altro havessero che opporre, devono omninamente ricorrere alla potestà laica [...] perche' il principe e' padrone dei teatri e se i comici, che sono suoi sudditi, commettono mancamenti egli ne ha da avere la cognizione e non altri...”²⁰.

Oto kilka spostrzeżeń, prywatnych szczegółów z życia człowieka, który może z pewną kokieterią, ale może i nie, powtarzał, że marzy tylko o tym aby: „ritirarsi nelle solitudini” swego wiejskiego domu. Myśli te towarzyszą mu nieraz i przez kilka dni z rządu, ale potem odrzuca je i zniecierpliwiony wraca do swoich obowiązków.

Na tym miejscu można było jedynie skrótowo zasygnalizować tematykę tego zbioru korespondencji. Obraz, który z niej się wyłania przedstawia nam, jak już

¹⁵ Tamże, 6 stycznia 1675.

¹⁶ Tamże, 21 maja 1671.

¹⁷ F. Martelli, *Nec spes nec metus...*, op. cit., s. 238.

¹⁸ *Relazioni inedite...*, op. cit., p. 238.

¹⁹ F. Diaz, *Il Granducato di Toscana, I Medici*, Torino 1976.

²⁰ ACR, koperta zatytułowana *Lettere del senatore Ferrante Capponi al senatore Cammillo Capponi*, n. 26, 20 lutego 1674

wspomnieliśmy, urzędnika pracowitego i skrupulatnego, który z pewnością opiera się na systemie wzajemnej wymiany uprzejmości i protekcji, ale nie ma żadnych śladów osiągnięcia przez niego „nie uzasadnionych korzyści materialnych w zamian za odstąpienie od czynności służbowych” — jak to określa współczesny nam język. Świat jego wartości bliższy jest kumoterstwa niż korupcji.

W świadectwach współczesnych (między innymi Benedykta Averani, który był autorem elegii pośmiertnej na cześć Audytora), pojawia się on jako sędzia surowy lecz sprawiedliwy, urzędnik wierny i nie uległy korupcji²¹.

Czy obraz ten jest prawdziwy, czy też fałszywy, będzie można, być może, stwierdzić po zbadaniu wszystkich źródeł, które go dotyczą, w tym obfitej korespondencji znajdującej się w archiwum rodzinnym.

II. Archiwum rodziny Capponi delle Rovinate: Dokumenty dotyczące Ferrante i Cammillo Capponich

Archiwum Capponi'ch delle Rovinate przechowywane jest w rodzinnym pałacu we Florencji. Liczy bez mała sto grubych fascykułów oraz znaczną liczbę luźnych dokumentów, jak dyplomy, rysunki czy drzewa genealogiczne. Do roku 1966 archiwum było o wiele zasobniejsze, jednakże powódź, która nawiedziła Florencję w tym właśnie roku, spowodowała zalanie części administracyjnej archiwum. Wszystkie uszkodzone dokumenty, po powierzchniowym oczyszczeniu, zostały złożone jako depozyt w miejscowym oddziale Archivio di Stato, gdzie przechowywane są do tej pory w oczekiwaniu na inventaryzację²².

Porządek w historycznej części archiwum zaczął być wprowadzany od 1778 roku przez Giovanbattistę Dei, erudyte i archiwistę o ustalonej sławie, który przy tej okazji sporządził cały szereg notatek historyczno-genealogicznych dotyczących rodziny Capponich. Noty te zostały z czasem wykorzystane przez Luigi Passerini'ego w jego pracach związanych z dziejami rodu Capponich²³.

Studia Giovanbattisty Dei powstawały w oparciu o kanony historiograficzno-archiwistyczne jego czasów, dokładnie rozgraniczając dokumenty historyczne i prawne od dokumentów czysto administracyjnych. Jednakże jego prace historyczne, jak i opracowany przez niego inwentarz, powstawały pod wpływem pewnych wymagań patrona — Ferdinanda Carla Capponi — i z tego też powodu wiele dokumentów zostało usystematyzowanych wedle reguł, których nie sposób dziś dociec, co powodowało i powoduje nadal liczne kłopoty badaczy. Dodatki lub przemieszczanie poszczególnych kart w latach późniejszych tylko pogłębiło istniejące zamieszanie²⁴.

²¹ I. Rilli-Orsini, *Notizie letterarie...*, op. cit., ss. 353–357.

²² Wszystkie odsyłacze do dokumentów znajdujących się w archiwum Capponi delle Rovinate wyrażone są skrótem — ACR. Autor miał okazję zbadać niektóre z zespołów zalanych przez powódź i przechowywanych obecnie we florenckim Archivio di Stato, ale nie znalazł szerszych wzmianek o Ferrante Capponi.

²³ ACR, *Indice alfabetico dell'Archivio Capponi*. L. Passerini, *I Capponi di Firenze*, Firenze 1872. W sprawie Giovanbattisty Dei por. AA.VV., *Archivi dell'aristocrazia fiorentina*, Firenze 1989, ss. 158, 161 n. 8.

²⁴ Przed powodzią, dr Gino Corti rozpoczął pracę nad uporządkowaniem archiwum, co jednak nie zostało ukończone. W poniższych przypisach odnosić się będziemy więc do czasów współczesnych, nawet jeżeli jest to nieraz sprzeczne z inwentarzem Giovanbattisty Dei.

Fascykuły obejmują dokumenty odnoszące się do dwóch gałęzi rodu Capponich: do potomków Niccola d'Andrea i potomków Agostini di Gino. Majątek tych dwóch linii został połączony w 1689 przez Cammillo di Gino, który, drogą fideikomisu, stał się dziedzicem swego kuzyna Ferrante di Niccola. Ten ostatni był przez ostatnie dwadzieścia lat swego życia „szarą eminencją” Wielkiego Księstwa Toskanii, a także protektorem i korespondentem swego przyszłego spadkobiercy²⁵. Z tego też powodu dokumenty dotyczące tych dwóch ostatnich osób wydają się być szczególnie interesujące.

Spuścizna archiwalna Audytora Ferrante Capponi zawarta jest w dwóch fascykułach imiennych, a częściowo w teczkach osób, które w ten czy inny sposób miały do czynienia z Senatorem „Gravissimo”, przede wszystkim z racji pokrewieństwa, jak jego ojciec, dziadek, wuj ze strony matki, jego bracia, jak wspomniany już Cammillo, i w końcu osoba niezwykle ważna w życiu Ferrante — Kardynał Luigi Capponi²⁶.

Bardzo interesujące jest około dwustu listów, jakie Ferrante Capponi napisał do swego kuzyna Cammillo; obejmują one okres od 1667 do 1688, roku śmierci Ferrante. Tematyka listów jest wielce różnorodna, od spraw administracyjnych przez politykę do spraw rodzinnych. Dają one obraz życia publicznego i prywatnego tej epoki, i znakomicie uzupełniają dokumentację związaną z osobą Ferrante, a znajdującą się we florenckim Archivio di Stato²⁷.

Innym ważnym zespołem dokumentów dotyczących postaci „Senator Gravissimo” są listy pisane przez niego podczas pobytu w Rzymie. Obejmują one okres od 1635 do 1650 roku i dają szczegółowy obraz życia i kariery młodego florenckiego arystokraty wysłanego do Rzymu na praktykę prawniczą i administracyjną. Z tego samego okresu pochodzi także część listów, w tym niektóre szyfrowane, pisane przez Ferrante do jego protektora kardynała Luigi Capponi²⁸.

Dokumenty administracyjne należące do „Senator Gravissimo” przemieszane są z różnymi listami w jednym z dwóch wspomnianych fascykułów. Dotyczą one głównie wiana i dóbr żony Senatora oraz jego majątku a szczególnie willi „La Colonnata” położonej w Sesto Fiorentino. Dalej, jeśli idzie o dobra rodzinne, istnieje osobny fascykuł zawierający rachunki tej gałęzi rodziny Capponich, która zamieszkiwała na Via de' Bardi, ale niestety kończy się on około roku 1640²⁹. Jako że inwentarz sporządzony przez Giovanbattistę Dei wspomina o wielu zespołach rachunków, należy uznać, że brakujące dokumenty zostały zalane podczas powodzi. Kompletna lista dóbr będących w posiadaniu Ferrante znajduje się w fascykułe dotyczącym opieki nad nieletnim synem Cammillo, Ferrante Mariją; mamy tam wymienione dobra ruchome i nieruchome „Senator Gravissimo” oraz kompletny inwentarz jego biblioteki, która niestety uległa rozproszeniu po jego śmierci³⁰.

²⁵ W sprawie Ferrante Capponi zob. F. Martelli, „*Nec spes nec metus*” Ferrante Capponi, *giurista ed alto funzionario nella Toscana di Cosimo III*, w: *La Toscana nell'eta' di Cosimo III*, Firenze 1993.

²⁶ ACR, Conte(?) Niccola Capponi: *lettere di lui a vari*; Auditore Ferrante Capponi: *documenti vari*; Senatore Cammillo Capponi: *lettere a lui da vari*; V, Capitano Niccola Capponi; XV, Guglielmo del Riccio; XVI, Guglielmo del Riccio; Capitano Vincenzo Capponi n. 5, *Lettere del Cardinal Capponi a Diversi di Casa Capponi: dal 1636 al 1649: Proposto Francesco Capponi; Testamenti Capponi*.

²⁷ ACR, Senatore Cammillo Capponi: *lettere di lui a vari*, n. 26 *Lettere del senatore Ferrante Capponi al senatore Cammillo Capponi dal 1667 al 1688*.

²⁸ ACR, Conte (?) Ferrante di Niccola Capponi: *lettere di lui a vari*; fascykuł ten zawiera także listy późniejsze, a wśród nich listy pisane do brata — prepozyta Francesco Capponi w 1673. N. 5, *lettere del Cardinale Capponi*; passim.

²⁹ ACR, Auditore Ferrante Capponi; nn. 3, 11 i passim; *Spoglio di Ricevute del ramo dell'Auditore Ferrante Capponi* n. 4.

Cammillo Capponi był nie tylko spadkobiercą swego kuzyna, ale także był tym, który korzystał z jego protekcji i to właśnie dzięki staraniom Ferrante, Cammillo zdołał otrzymać wysokie i ważne stanowiska administracyjne. Osoba Cammillo wymaga jeszcze osobnych badań, ale z listów przysyłanych mu przez rozmaitych senatorów, oraz z jego własnych dokumentów administracyjnych, jasno wynika, że był wpływowym urzędnikiem, a sam Ferrante miał zwyczaj okresowego konsultowania z nim spraw bieżących³¹.

Inne jeszcze dokumenty odnoszące się do Audytora Ferrante Capponi można znaleźć w fascykulach poświęconych jego braciom, ojcu oraz wujowi — Guglielmo del Riccio. Dokumenty Nicola Capponi pochodzą przede wszystkim z pierwszych lat interesującego nas okresu i dotyczą głównie spraw rodzinnych. Bardziej zajmujące są już listy pisane przez Prepozyta Francesco Capponi, który był bardzo związany z bratem, aż do swej przedwczesnej śmierci w 1673 roku. I ta korespondencja dotyczy przede wszystkim spraw rodzinnych, ale nie brak tam także odniesień do aktualnych wydarzeń politycznych. Jeszcze inne wzmianki o Audytorze możemy znaleźć w fascykule kapitana Vincenzo Capponi; dotyczą one zasadniczo śmierci tego ostatniego i związanych z tym podziałów spadkowych pomiędzy braćmi.

³⁰ ACR, XIV, *Tutela di Ferrante Maria Capponi*, nn. 3, 4, 4i 1/2, 5, 6. *Indice della biblioteca dell'Auditore Ferrante Capponi*. Biblioteka Senatora Ferrante złożona była przede wszystkim z książek prawniczych.

³¹ ACR, *Senatore Cammillo Capponi* n. 25, *Lettere di Principal senatore Cammillo Capponi: dal 1670 al 1692*; n. 26, *Lettere...*, passim. Cammillo przebywał przez szereg lat w Livorno i jego dokumenty administracyjne zebrane są w dużym fascykule bez tytułu.